

Archeo-rapport 393

**Het archeologisch vooronderzoek aan de
Tervuursesteenweg te Leuven**

Vanessa Vander Ginst & Maarten Smeets

**Kessel-Lo, 2016
Studiebureau Archeologie bvba**

Archeo-rapport 393

**Het archeologisch vooronderzoek aan de
Tervuursesteenweg te Leuven**

Vanessa Vander Ginst & Maarten Smeets

**Kessel-Lo, 2016
Studiebureau Archeologie bvba**

Colofon

Archeo-rapport 393

Het archeologisch vooronderzoek aan de Tervuursesteenweg te Leuven

Opdrachtgever: Vivinvest nv

Projectleiding: Maarten Smeets

Leidinggevend archeoloog: Maarten Smeets

Auteurs: Vanessa Vander Ginst
Maarten Smeets

Foto's en tekeningen: Studiebureau Archeologie bvba (tenzij anders vermeld)

Op alle teksten, foto's en tekeningen geldt een auteursrecht. Zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van Studiebureau Archeologie bvba mag niets uit deze uitgave worden vermenigvuldigd, bewerkt en/of openbaar gemaakt, hetzij door middel van webpublicatie, druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook.

D/2015/12.825/51

Studiebureau Archeologie bvba
Jozef Wautersstraat 6
3010 Kessel-Lo
www.studiebureau-archeologie.be
info@studiebureau-archeologie.be
tel: 0474/58.77.85
fax: 016/77.05.41

©2016, Studiebureau Archeologie bvba

Administratieve fiche

Site	Leuven-Tervuursesteenweg 202-204
Locatie	Provincie Vlaams-Brabant, Gemeente Leuven-Tervuursesteenweg
Lambert 72- coördinaten	Hoekpunt 1: X171280.041, Y173891.572 Hoekpunt 2: X171280.967, Y173889.683 Hoekpunt 3: X171282.979, Y173893.248 Hoekpunt 4: X171279.912, Y173890.597
Oppervlakte projectgebied	3425m ²
Kadastergegevens	Afdeling 10: Sectie A: perceelsnummers: 158A2, 158B2, 158H3,158L3,158Z3,158A2
Opdrachtgever	Vivinvest, adres
Vergunningsnummer	2016/253
Vergunningshouder	Maarten Smeets
Bijzondere voorwaarden	Bijzondere voorwaarden bij de vergunning voor een archeologische prospectie met ingreep in de bodem: Leuven, Tervuursesteenweg
Termijn veldwerk	1 juli 2016

Inhoudstafel

Hoofdstuk 1	Inleiding	p. 3
1.1	Algemeen	p. 3
1.2	Beschrijving van het onderzoeksgebied	p. 3
1.3	Archeologische en historische voorkennis	p. 4
1.4	Onderzoeksopdracht en vraagstellingen	p.15
Hoofdstuk 2	Werkmethode	p.18
Hoofdstuk 3	Analyse	p.21
3.1	Lithostratigrafische en bodemkundige opbouw	p. 21
3.2	Het sporen- en vondstenbestand	p. 26
Hoofdstuk 4	Synthese	p.30
4.1	Interpretatie en datering	p. 30
4.2	Beantwoording onderzoeksvragen	p.30
Hoofdstuk 5	Besluit	p.32
Bibliografie		p.32
Bijlagen (CD-rom)		
Bijlage 1: Overzichtsplan		
Bijlage 2: Fotoinventaris		

Hoofdstuk 1 Inleiding

1.1 Algemeen

Wegens de plannen voor een verkaveling heeft Onroerend Erfgoed een archeologische prospectie met ingreep in de bodem opgelegd (vergunningsnummer 2016/253) op een terrein met een oppervlakte van 3425m² gelegen aan de Tervuursesteenweg te Leuven. Het veldwerk werd uitgevoerd door Studiebureau Archeologie bvba op 1 juli 2016.

1.2 Beschrijving van het onderzoeksgebied

Het terrein is gelegen in een verstedelijkte context op circa 920 m ten westen van de huidige ring rond Leuven (fig. 1.1) en is kadastraal gekend als Leuven afdeling 10: Sectie A: perceelsnummers: 158A2, 158B2, 158H3, 158L3, 158Z3, 158A2 (fig. 1.2). De percelen bestonden op het moment van onderzoek uit grasland. Geo-archeologisch gezien is het projectgebied gesitueerd in de zandleemstreek (fig. 1.3).

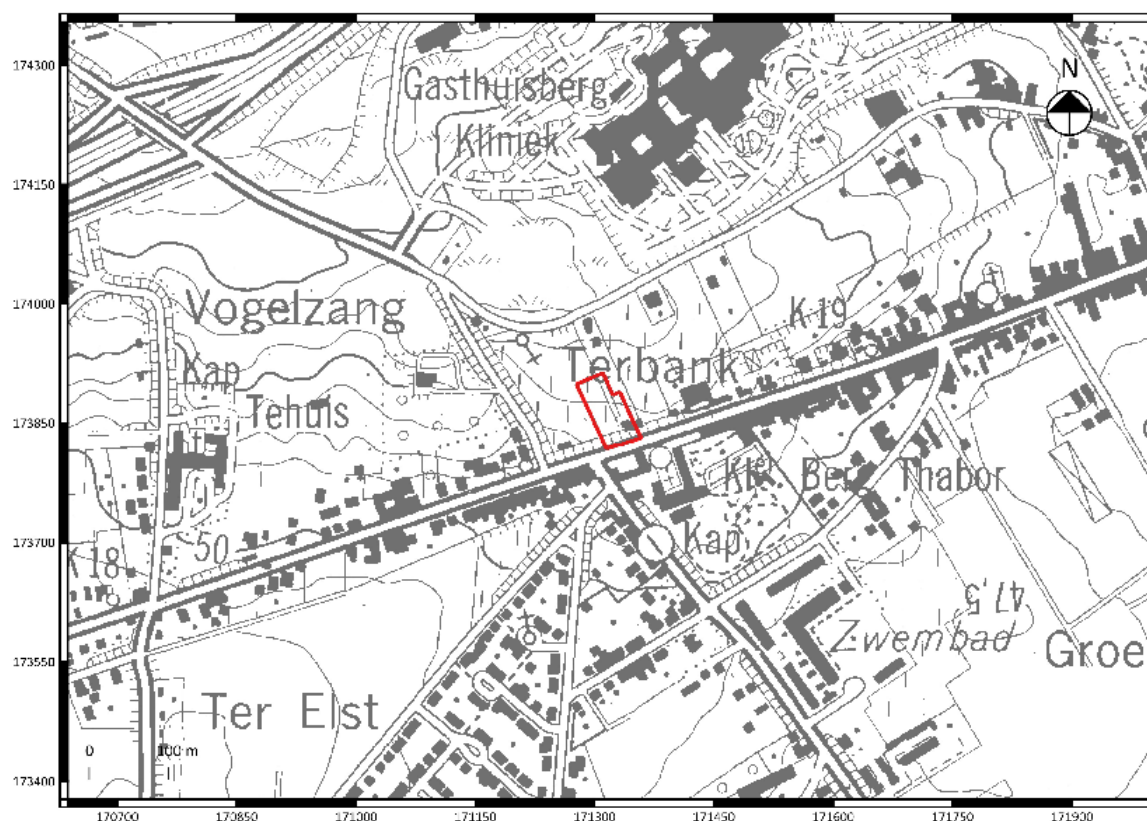

Fig. 1.1: Uittreksel van de topografische kaart met situering van het projectgebied (©Databank Ondergrond Vlaanderen).

Fig. 1.2: Uittreksel van het kadasterplan met situering van het projectgebied (©CADGIS).

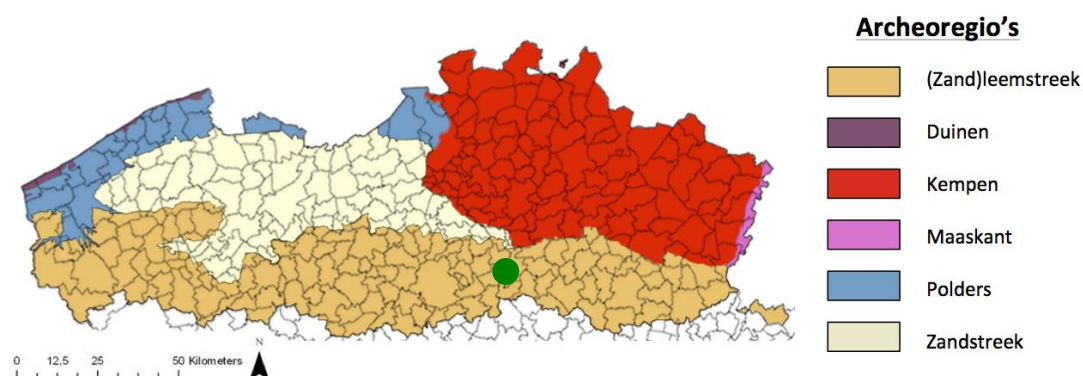

Fig. 1.3: Situering van het projectgebied binnen de verschillende Vlaamse archeoregio's¹.

1.3 Archeologische en historische voorkennis

Het projectgebied ligt tegenover het Dominicanessenklooster van Terbank. Dit is sinds 18-07-1980 beschermd als dorpsgezicht²; de kloosterkerk en flankerende kloostervleugels zijn sinds 23-02-2005

¹ <https://onderzoeksbalans.onroerendergoed.be/onderzoeksbalans/archeologie>

² <https://inventaris.onroerendergoed.be/aanduidingsobjecten/1898>

beschermd als monument³, de oostelijke kloostervleugel, omheiningsmuur en de grafkapel van het voormalige dominicanessenklooster van Terbank te Heverlee zijn sinds 18-7-1980 beschermd als monument⁴.

Er was aan de leprozerie een gemeenschap van religieuzen verbonden die leefde volgens de regel van de Heilige Augustinus en vanaf 1224 onder jurisdictie viel van de abdij van Villers⁵. Zij stonden in voor de verzorging van de zieken (vanaf 14de eeuw leprozen) en voor het beheer van het uitgebreid domein.

Het 13de-eeuwse complex werd volledig verwoest na de brandstichting door Bourgondische troepen in 1573. Vanaf 1604 werd gestart met de wederopbouw en in 1634 werd het complex volledig ommuurd. Het complex werd opnieuw vernield in 1635 tijdens de belegering van Leuven; de gebouwen werden midden 17de eeuw heropgericht. In 1672 werd de nieuwe barokkerk ingezegend. De Ferrariskaart (1771-1775) toont Terbank als volledig ommuurd vierkant blok met een omvangrijk ensemble van gebouwen met boomgaard en moestuinen.

Afgeschaft tijdens de Franse Revolutie, in 1806 verkocht aan een particulier die grote delen liet afbreken. Vanaf 1859 opnieuw religieuze functie met de komst van een groep dominicanessen. Onmiddellijk werd gestart met de bouw van een nieuw neogotisch kloostercomplex. De eerste jaren werden er voornamelijk zieke en gebrekkige kinderen opgevangen.

Na interne problemen werd het complex achtereenvolgens verkocht aan de hertog van Brabant (1869) en de Brugse dominicanessen van Engelendaele (1874). Tijdens het directeurschap van Edmond van Damme (1885-1918) werd Terbank het centrum van een bloeiend katholiek verenigingsleven. In 1899 werd Terbank officieel een hulpkerk van de Sint-Lambertusparochie van Heverlee.

Terbank en de omgeving fungeerde als kampement en uitvalsbasis bij de belegering van Leuven door Franse en Nederlandse troepen in 1635⁶. Het Beleg van Leuven vond plaats tijdens de Tachtigjarige Oorlog tussen 24 juni en 4 juli 1635. Een geallieerd Frans-Nederlands leger belegerde Leuven dat onder controle was van de Spaanse koning Filip IV. Het geallieerde leger stond onder leiding van prins Frederik Hendrik van Oranje en de Franse maarschalken Urbain de Maillé-Brezé en Gaspard III de Coligny. De Spaanse troepen in de stad stonden onder leiding van Anthonie Schetz, baron van Grobbendonk en heer van Wezemaal.

Op de kaart van Pauli van het beleg van Leuven staan voornamelijk ten zuiden en ten westen van het klooster van Terbank tijdelijke kampementen afgebeeld (fig. 1.4). Ten oosten van het projectgebied is een kleine kapel geschetst.

Op de Ferrariskaart (1771-1777) is het projectgebied weergegeven als akkerland en ligt het in de oksel van wat nu de Tervuursesteenweg is en de Celestijnenlaan (fig. 1.5 en 1.6). Ten zuiden van het projectgebied ligt het klooster van Terbank, weergegeven als een reeks langgerekte gebouwen binnen een ommuurde tuinzone. De kapel die op de kaart van Pauli ten oosten van het projectgebied afgebeeld stond, is niet meer afgebeeld.

³ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/aanduidingsobjecten/398>

⁴ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/aanduidingsobjecten/1897>

⁵ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/200038>

⁶ https://nl.wikipedia.org/wiki/Beleg_van_Leuven

De weg ter hoogte van de huidige Celestijnenlaan is verdwenen op de Atlas der Buurtwegen (1841), de Vandermaelenkaart (1846-1854) en de Poppkaart (1842-1879). De bebouwing ter hoogte van het klooster is op deze kaarten veel schaarser dan op de Ferrariskaart (fig. 1.7 t.e.m. 1.12). Het projectgebied en grote delen van de omgeving zijn nog steeds onbebouwd. De huidige Tervuursesteenweg is rechter getrokken dan dat op de Ferrariskaart het geval was.

Op de topografische kaart van 1930 en 1952 is het projectgebied nog steeds onbebouwd, op een topografische kaart van 1970 is voor het eerst wat bebouwing weergegeven aan de zuidkant van het projectgebied, langs de Tervuursesteenweg (fig. 1.13 t.e.m. 1.15). Ook op een luchtfoto van 2000 is het terrein nog grotendeels onbebouwd en ingenomen door grasland (fig. 1.16). Op een luchtfoto van 2012 is de huidige celestijnenlaan net ten westen van het projectgebied aangelegd. Het terrein zelf lijkt geëgaliseerd te zijn; mogelijk is het opgehoogd met grond van de naastgelegen nieuwe weg die dan verspreid en opengereden is (fig. 1.17 en 1.18).

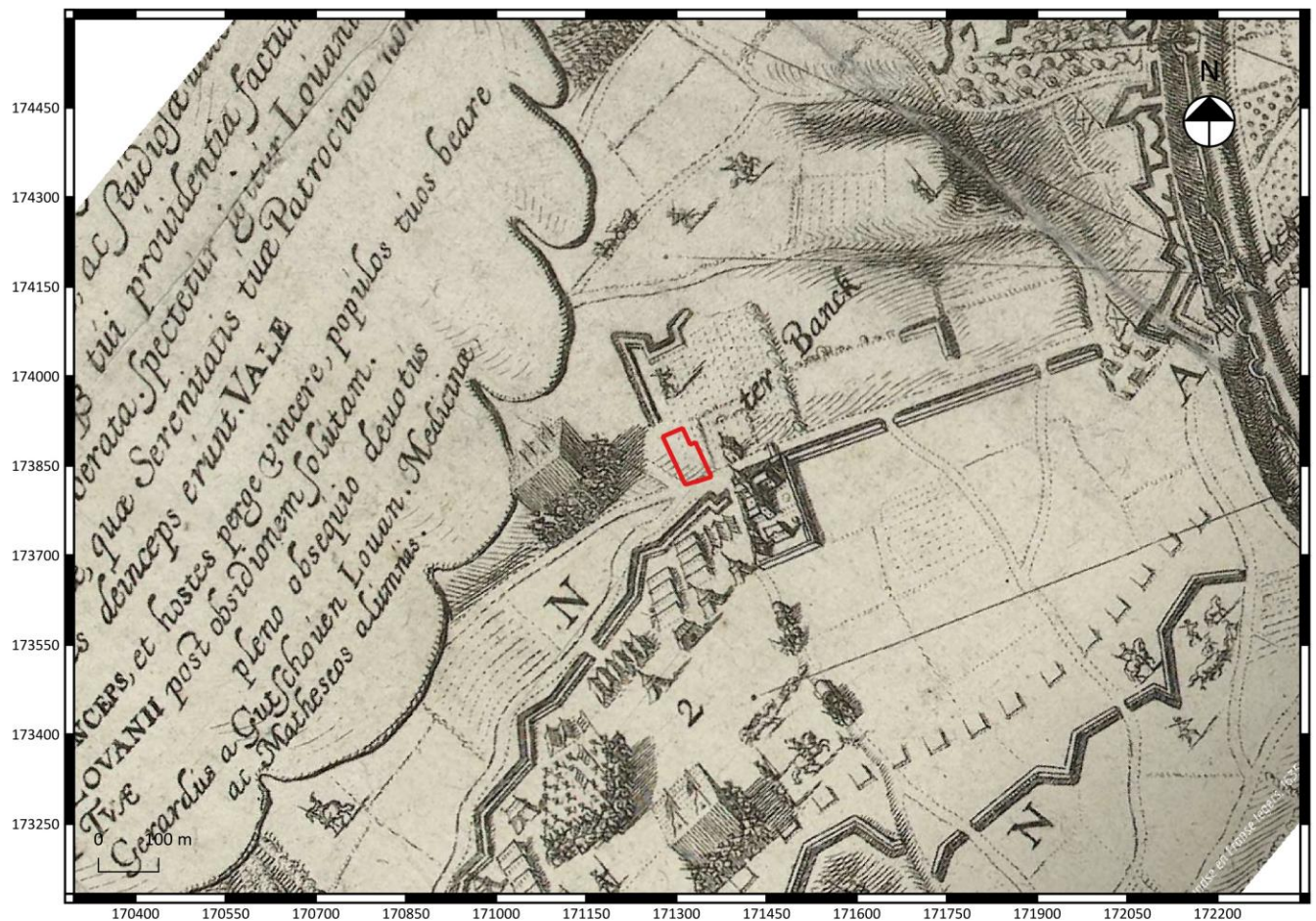

Fig. 1.4: Kaart van het beleg van Leuven 1635 van Pauli.

Fig. 1.5: Uittreksel uit de Ferrariskaart

Fig. 1.6: Detail uit de Ferrariskaart.

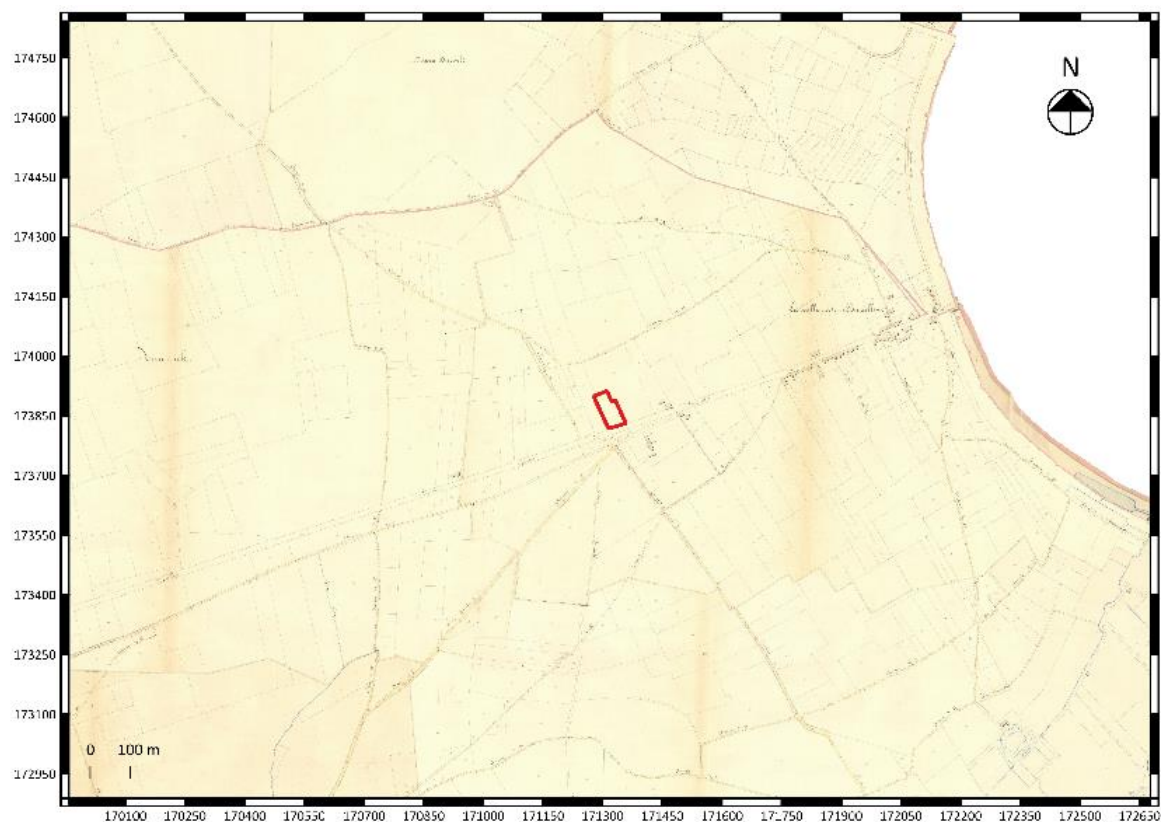

Fig. 1.7: Uittreksel uit de Atlas der Buurtwegen.

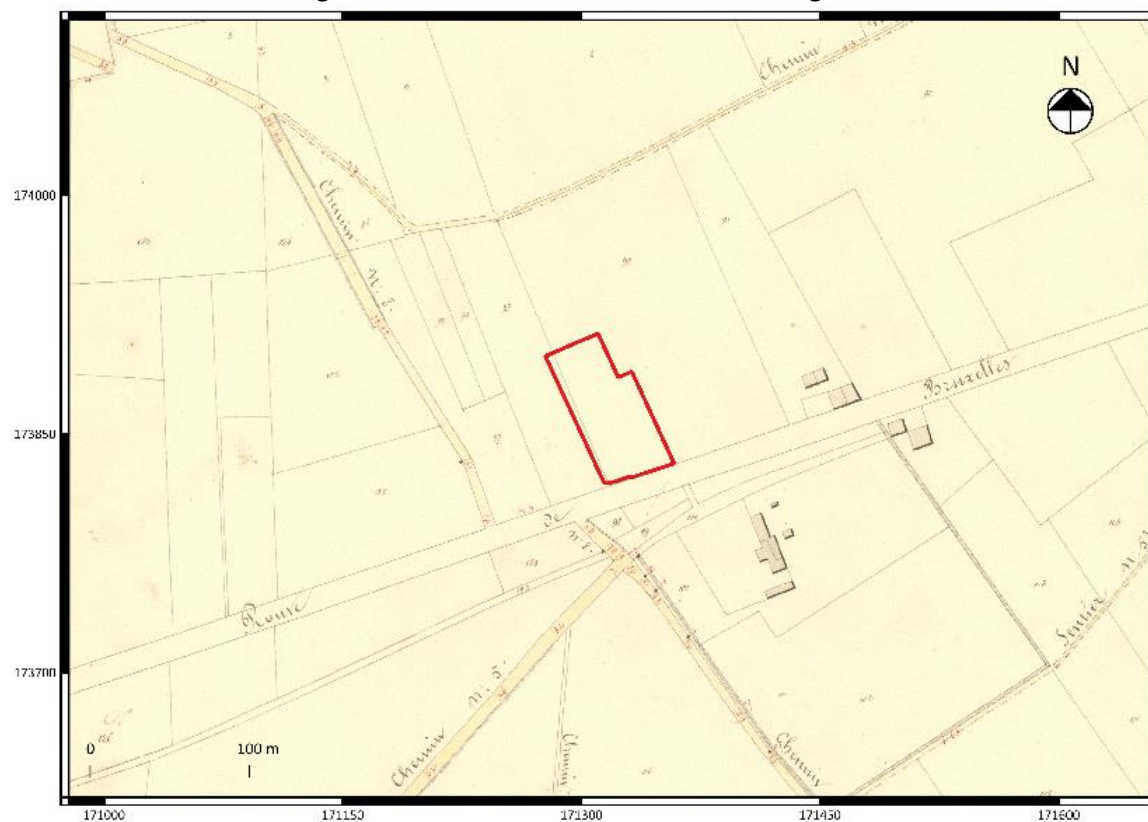

Fig. 1.8: Atlas der Buurtwegen: detail.

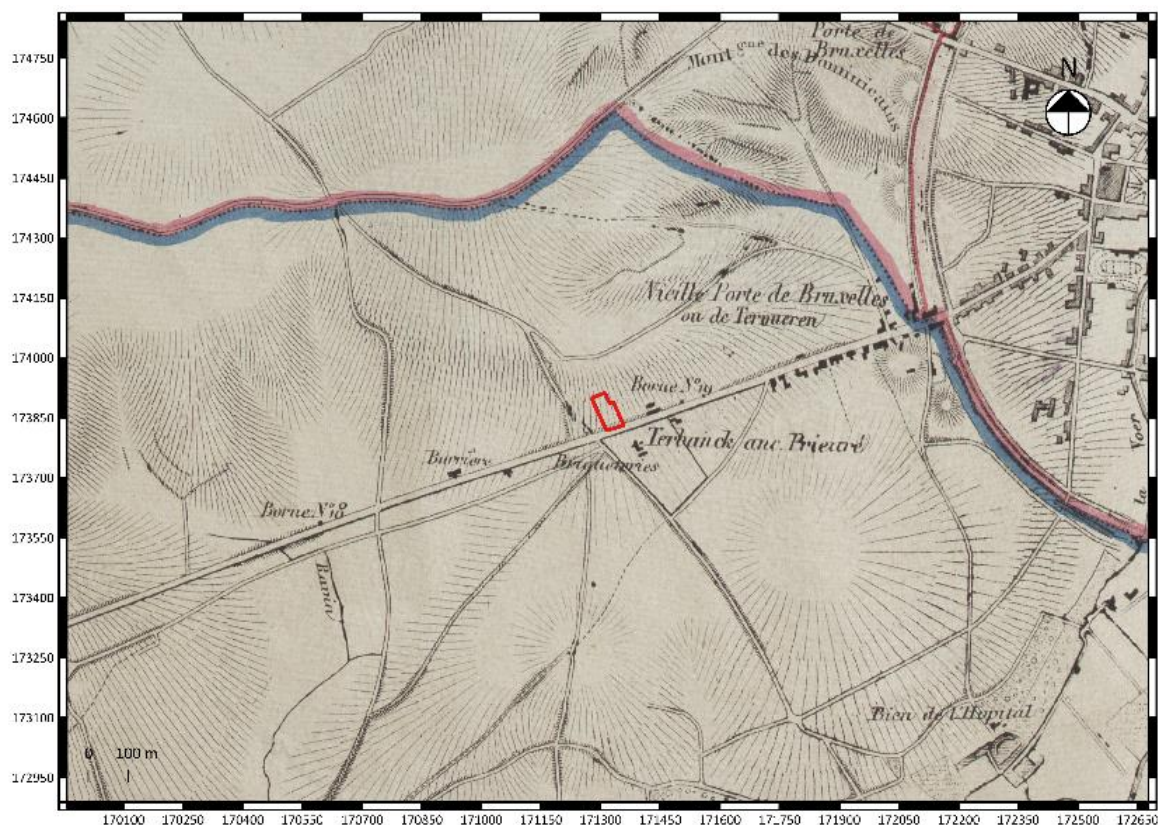

Fig. 1.9: Uittreksel uit de kaart van Vandermaelen.

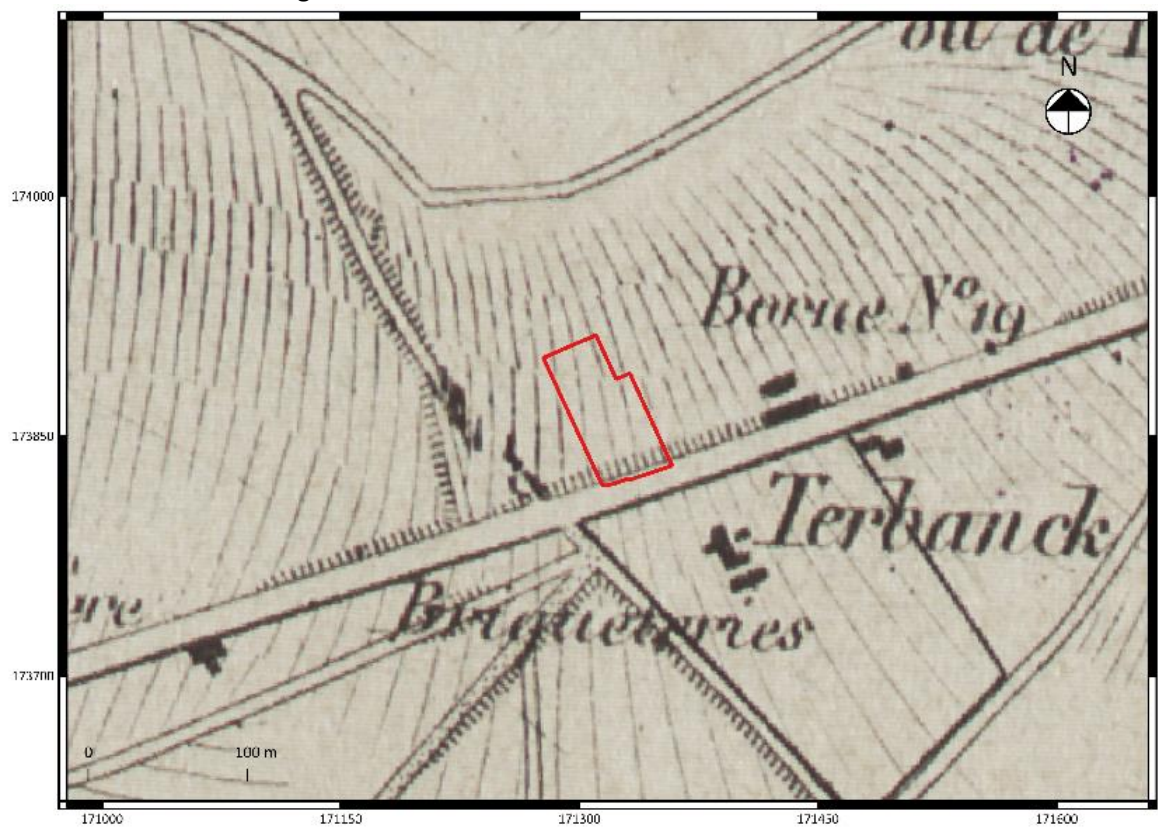

Fig. 1.10: Detail uit de kaart van Vandermaelen.

Fig. 1.11: Uittreksel uit de Poppkaart.

Fig. 1.12: Uittreksel uit de Poppkaart: detail.

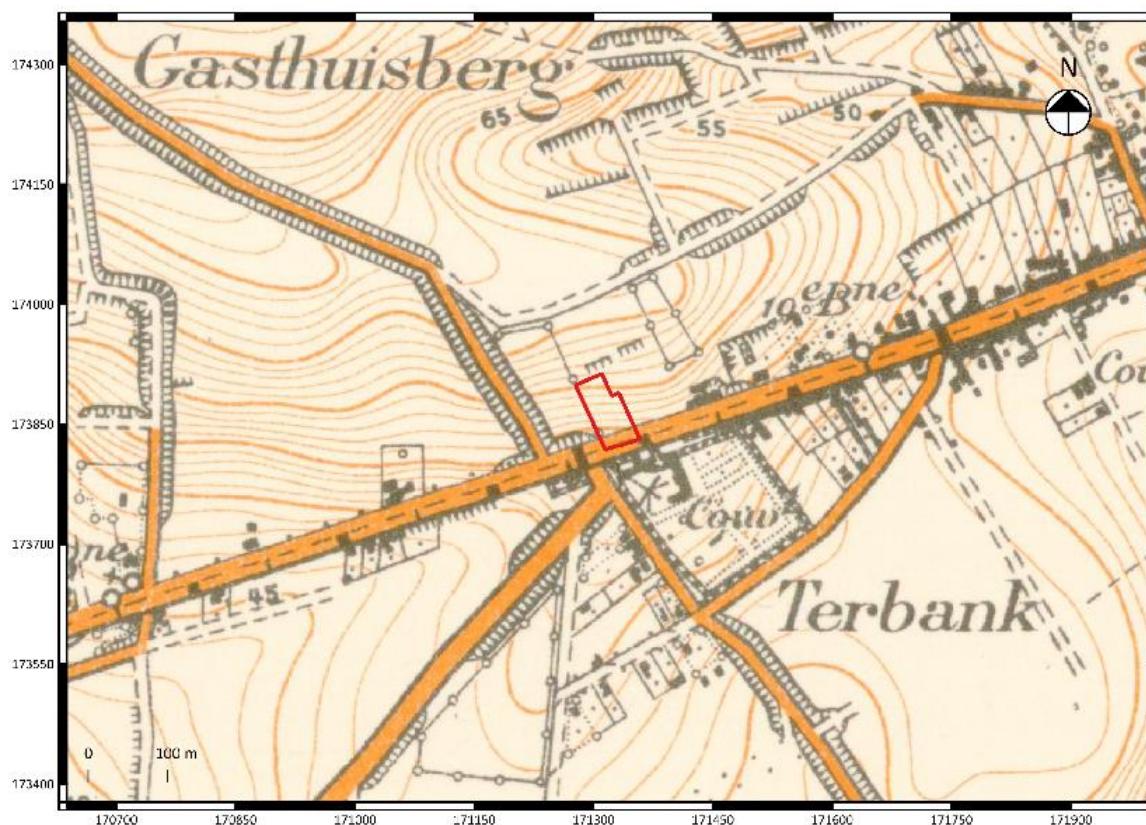

Fig. 1.13: Topografische kaart 1930

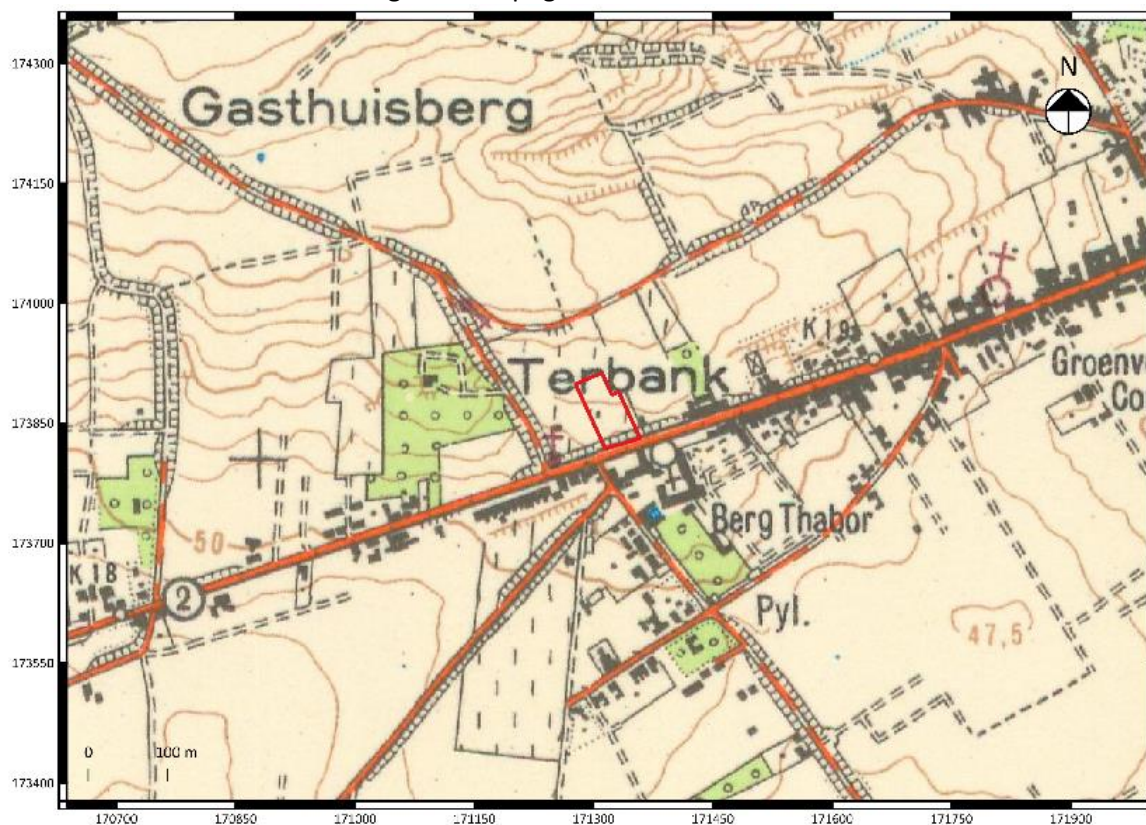

Fig. 1.14: Topografische kaart 1952

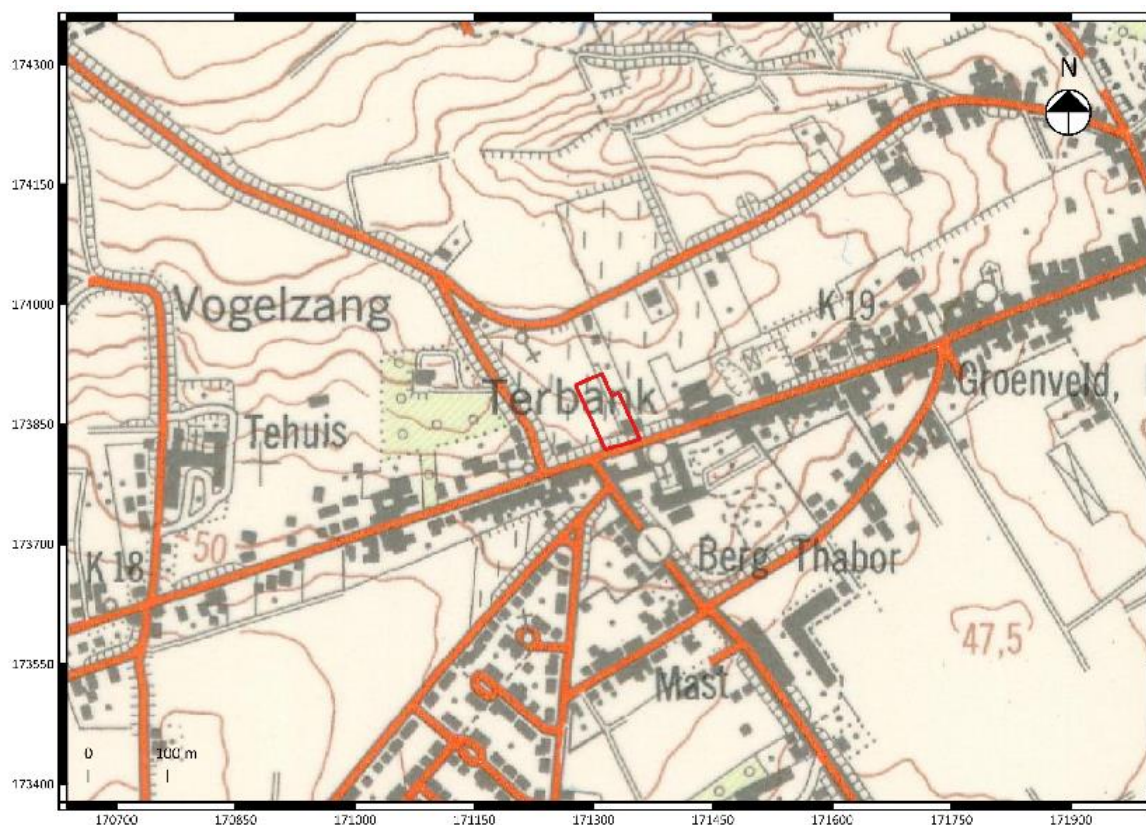

Fig. 1.15: Topografische kaart 1970

Fig. 1.16: Luchtfoto 2000: detail

Fig. 1.17: Luchtfoto 2012

Fig. 1.18: Luchtfoto 2012: detail

Volgens de gegevens van de centrale Archeologische Inventaris (CAI) zijn er in de omgeving van het projectgebied enkele archeologisch gekende sites geïnventariseerd (fig. 1.19 en fig. 1.20).

Het projectgebied ligt buiten de tweede stadsomwalling van Leuven (CAI) met stadspoorten (CAI207246 en CAI 162435). Net ten zuiden van het eigenlijke projectgebied bevindt zich polygoon CAI5207, de lazarij en priorij Terbank⁷. Polygoon 208976 is de aanvalsliepgraaf van het beleg van Leuven (1635) volgens de kaart van Pauli⁸.

De polygoon CAI 165099, 165104 en 165103 zijn bunkers uit de KW-linie.

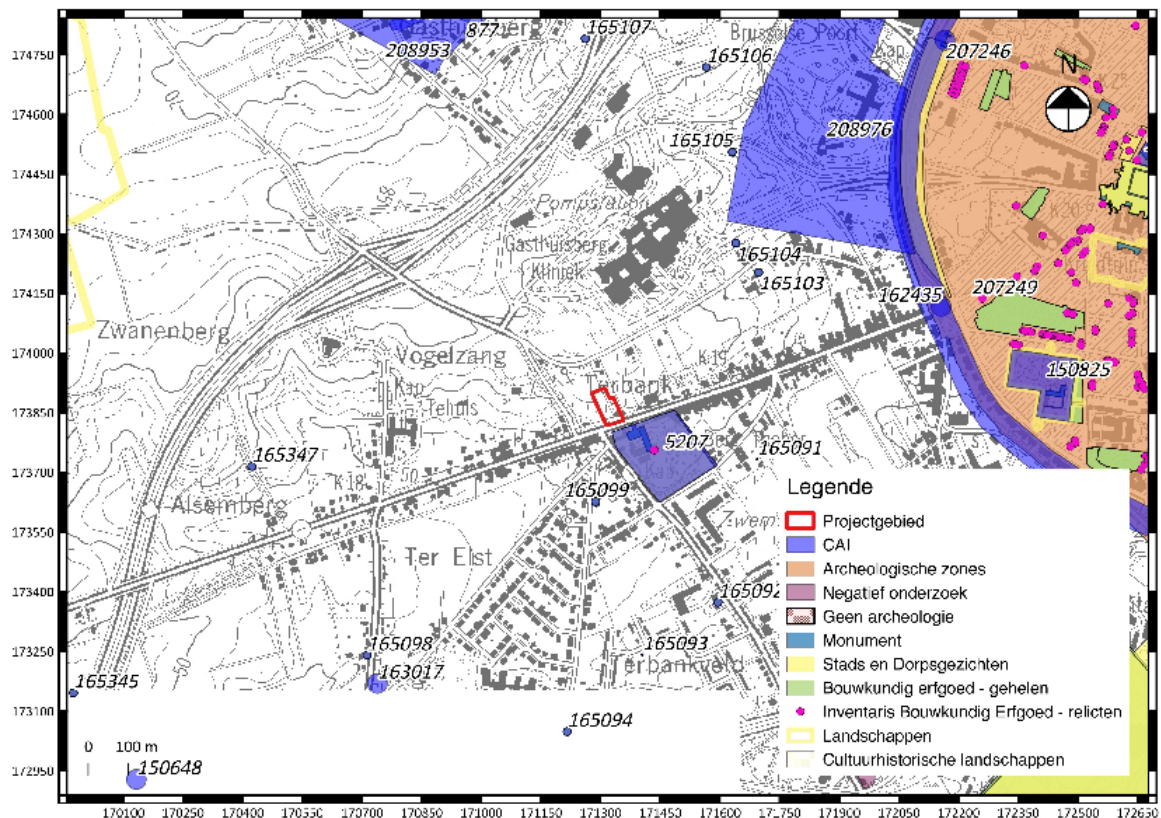

Fig. 1.19: Uittreksel uit de CAI met situering van het projectgebied⁹.

⁷ <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/5207>

⁸ <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/208976>

⁹ www.agiv.be

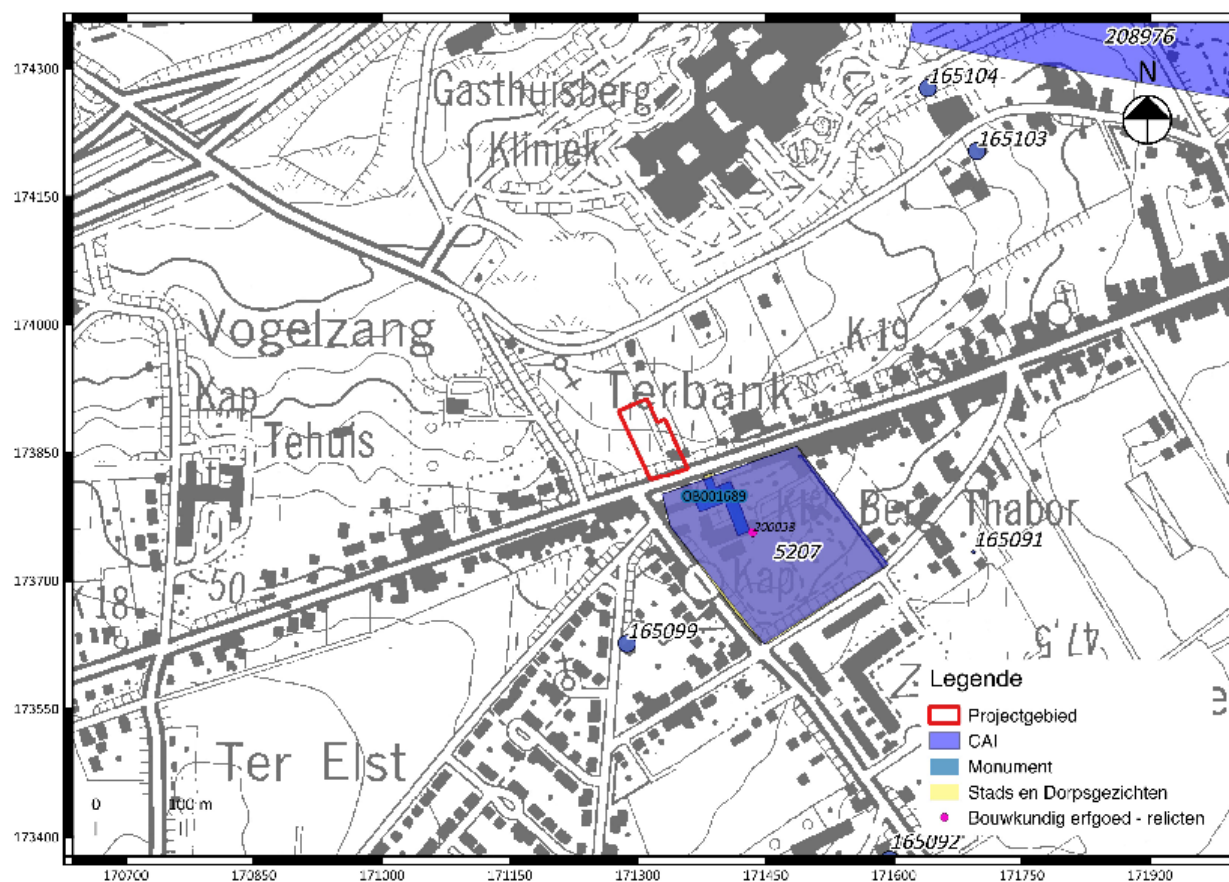

Fig. 1.20: Uittreksel uit de CAI met situering van het projectgebied¹⁰.

1.4 Onderzoeksoopdracht en vraagstellingen

- zijn er sporen aanwezig?
- zijn de sporen natuurlijk of antropogeen?
- maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?
- Behoren de sporen tot één of meerdere periodes? In hoeverre is de bodemopbouw intact?
- Is er sprake van één of meerdere begraven bodems?
- Zijn er sporen aanwezig? Zo ja geef een grondige omschrijving.
- Zijn de sporen natuurlijk of antropogeen?
- Hoe is de bewaringstoestand van de sporen?
- Kan op basis van het sporenbestand uit het onderzoek een uitspraak worden gedaan over de aard en omvang van de occupatie?
- Zijn er indicaties (greppels, grachten, haarden, lineaire paalzettingen..) die kunnen wijzen op een inrichting van een erf/nederzetting?
- Zijn er vondsten of sporen aanwezig die getuigen van een militaire aanwezigheid (kampement met daaraan gerelateerde structuren en vondsten zoals vuurplaatsen, latrines, afvalkuilen, veldovens, wapens, kogels, aardewerk?)
- kunnen de sporen gelinkt worden aan nabijgelegen archeologische vindplaatsen?

¹⁰ www.agiv.be

-
- Wat is de waarde van elke vastgestelde archeologische vindplaats?
 - Wat is de potentiële impact van de geplande ruimtelijke ontwikkeling op de waardevolle archeologische vindplaatsen?
 - Wat is de potentiële impact van de geplande ruimtelijke ontwikkeling op de waardevolle archeologische vindplaatsen?
 - Voor waardevolle archeologische vindplaatsen die bedreigd worden door de geplande ruimtelijke ontwikkeling: hoe kan deze bedreiging weeggenomen of verminderd worden (maatregelen behoud in situ)?
 - Voor waardevolle archeologische vindplaatsen die bedreigd worden door de geplande ruimtelijke ontwikkeling en die niet in situ bewaard kunnen blijven:
 1. Wat is de ruimtelijke afbakening (in drie dimensies) van de zones voor vervolgonderzoek?
 2. welke aspecten verdienen bijzondere aandacht , zowel vanuit methodologie als aanpak voor het vervolgonderzoek?
- Welke vraagstellingen zijn voor vervolgonderzoek relevant?
- zijn er voor de beantwoording van deze vraagstellingen natuurwetenschappelijke onderzoeken nodig? Zo ja, welke type staalnames zijn hiervoor noodzakelijk en in welke hoeveelheid?

Hoofdstuk 2 Werkmethode

Tijdens het veldwerk werd de methode van continue proefsleuven gebruikt. Er werden vijf proefsleuven gegraven (fig. 2.1). Ten noorden van de meest zuidelijke sleuf, sleuf 5, werd een kijkvenster gegraven. In het oosten van het projectgebied waren er nog omheinde tuinen met pluimvee aanwezig, waardoor de sleuven niet konden worden doorgetrokken. De vereiste dekkingsgraad van 12,5% werd hierdoor niet volledig gehaald. Toch geven de sleuven en het kijkvenster een representatief beeld van het projectgebied.

In de eerste drie sleuven werd telkens een profielput aangelegd en opgeschoond en geregistreerd (fig. 2.2). De eerste profielput klapte dadelijk na aanleg en opschoning in wegens de losse, instabiele grond.

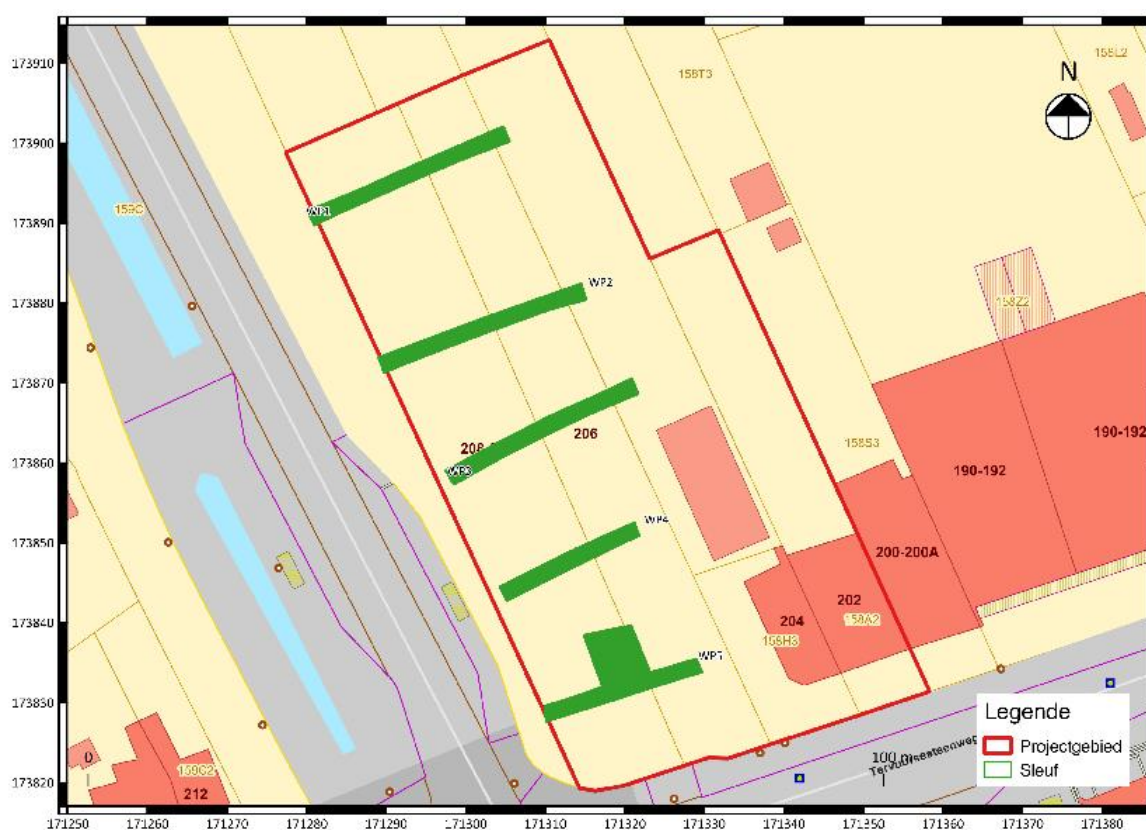

Fig. 2.1: Sleuvenplan.

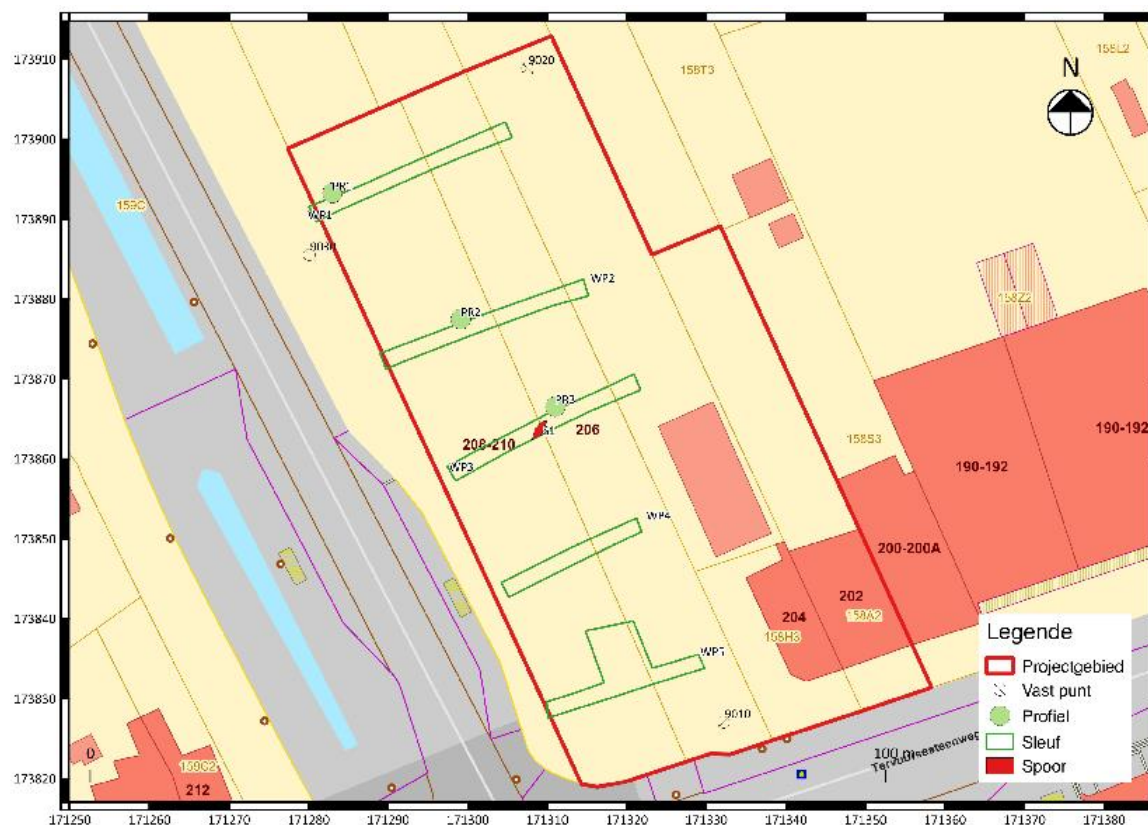

Fig. 2.2: locatie van de aangelegde bodemprofielen.

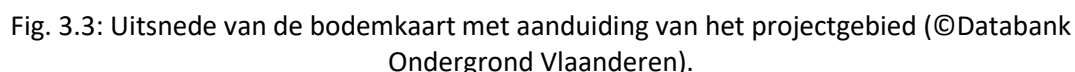
Er werden geen archeologisch relevante sporen aangetroffen, enkel één recente greppel.

De contouren van de proefsleuven, de locatie van de profielputten, de sporen en de maaiveldhoogtes werden ingemeten met behulp van een GPS-toestel.

Een voorafgaande screening van het terrein met behulp van een metaaldetector, leverde geen metaalvondsten op.

Fig. 3.2: Digitaal hoogtemodel : detail.

Nergens werden natuurlijke lagen aangetroffen. Het betreft in alle drie de bodemprofielen geroerde grond, mogelijk werd het terrein vergraven en nadien weer opgehoogd. Misschien gebeurde dit naar aanleiding van het ingraven van de weg? Het terrein net ten westen van deze weg staat op de bodemkaart trouwens als OT (vergraven terrein) gekarteerd.

Fig. 3.4: Ingeklapt bodemprofiel in sleuf 1.

Fig. 3.5: Bodemprofiel in sleuf 2.

Fig. 3.6: Bodemprofiel in sleuf 3.

3.2 Het sporen- en vondstenbestand

Er werden geen archeologisch relevante sporen aangetroffen. Een spoor kan op basis van de zeer scherpe aflijning als een recente, NO-ZW-georiënteerde greppel beschouwd worden (fig. 3.7 en fig. 3.8). Er werden geen vondsten aangetroffen in de grijze vulling.

Zowel in de aangelegde sleuven als in het kijkvenster was de bodem verder verstoord (fig. 3.9). In sleuf 3 werden op meer dan 1m onder het maaiveld resten van asfalt aangetroffen (fig. 3.10).

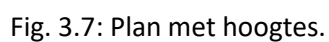

Fig. 3.8: Recente greppel

Fig. 3.9: Kijkvenster ten noorden van sleuf 5.

27

Hoofdstuk 4 Synthese

4.1 Interpretatie en datering

Nergens werden natuurlijke lagen aangetroffen. Alle bodemprofielen waren opgebouwd uit lagen geroerde grond. Mogelijk werd het terrein vergraven en nadien weer opgehoogd. Misschien gebeurde dit naar aanleiding van het ingraven van de weg? Het terrein net ten westen van deze weg staat op de bodemkaart trouwens als OT (vergraven terrein) gekarteerd.

Er werden geen archeologisch relevante sporen aangetroffen. Eén spoor kan op basis van de zeer scherpe aflijning als een recente greppel beschouwd worden. Zowel in de aangelegde sleuven als in het kijkvenster was de bodem verder verstoord. Op een luchtfoto van 2012 is de huidige celestijnenlaan net ten westen van het projectgebied aangelegd. Het terrein zelf lijkt geëgaliseerd te zijn; mogelijk is het opgehoogd met grond van de naastgelegen nieuwe weg die dan verspreid en opengereden is (fig. 1.17 en 1.18).

4.2 Beantwoording onderzoeksvragen

- zijn er sporen aanwezig?
- zijn de sporen natuurlijk of antropogeen?
- maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?
- Behoren de sporen tot één of meerdere periodes? In hoeverre is de bodemopbouw intact?
- Is er sprake van één of meerdere begraven bodems?
- Zijn er sporen aanwezig? Zo ja geef een grondige omschrijving.
- Zijn de sporen natuurlijk of antropogeen?
- Hoe is de bewaringstoestand van de sporen?
- Kan op basis van het sporenbestand uit het onderzoek een uitspraak worden gedaan over de aard en omvang van de occupatie?
- Zijn er indicaties (greppels, grachten, haarden, lineaire paalzettingen..) die kunnen wijzen op een inrichting van een erf/nederzetting?
- Zijn er vondsten of sporen aanwezig die getuigen van een militaire aanwezigheid (kampement met daaraan gerelateerde structuren en vondsten zoals vuurplaatsen, latrines, afvalkuilen, veldovens, wapens, kogels, aardewerk?)
- kunnen de sporen gelinkt worden aan nabijgelegen archeologische vindplaatsen?
- Wat is de waarde van elke vastgestelde archeologische vindplaats?
- Wat is de potentiële impact van de geplande ruimtelijke ontwikkeling op de waardevolle archeologische vindplaatsen?
- Wat is de potentiële impact van de geplande ruimtelijke ontwikkeling op de waardevolle archeologische vindplaatsen?
- Voor waardevolle archeologische vindplaatsen die bedreigd worden door de geplande ruimtelijke ontwikkeling: hoe kan deze bedreiging weeggenomen of verminderd worden (maatregelen behoud in situ)?
- Voor waardevolle archeologische vindplaatsen die bedreigd worden door de geplande ruimtelijke ontwikkeling en die niet in situ bewaard kunnen blijven:
 1. Wat is de ruimtelijke afbakening (in drie dimensies) van de zones voor vervolgonderzoek?
 2. welke aspecten verdienen bijzondere aandacht, zowel vanuit methodologie als aanpak voor het vervolgonderzoek?

Welke vraagstellingen zijn voor vervolgonderzoek relevant?

-zijn er voor de beantwoording van deze vraagstellingen natuurwetenschappelijke onderzoeken nodig? Zo ja, welke type staalnames zijn hiervoor noodzakelijk en in welke hoeveelheid?

Er werden geen archeologisch relevante sporen aangetroffen. Eén spoor kan op basis van de zeer scherpe aflijning als een recente greppel beschouwd worden. Zowel in de aangelegde sleuven als in het kijkvenster was de bodem verstoord.

Bibliografie

Literatuur

Baeyens L. 1959 : *Verklarende tekst bij het kaartblad Leuven 89E*, Brussel.

Geraadpleegde websites

www.agiv.be

<https://onroenderfgoed.be>